

Näyteikkuna itsekriittisenä

Palmolahti, Harri: Neljän vuosikymmenen ikkuna. TV-1 29.8. ja 2.9.1999.

"Journalismi on oikeastaan aina väärässä – aikakaudesta riippuu millä tavalla", toimittaja-ohjaaja Harri Palmolahti tiivistä dokumenttinsa motoksi. Toisin sanoen: journalismi kärjistää aina todellisuutta. Tämä oli jo aikakin tunnustaa. Erityisen tärkeää oli, että itsekriittinen tunnustus tuli Tv-uutisilta, hyvän journalismin yhdeltä näyteikkunalta. Tasavuotia juhlitaan yleensä juhlapuhein, itseään kehuen ja muilta kiitosta anoen. Palmolahden dokumentti Tv-uutisten neljästä vuosikymmenestä näytti elo-syyskuussa 1999 uudenlaista, kriittisempää ja samalla journalistisempaa, juhlimistyyliä. Yleisradion tv-journalismin lippulaivan matruusit, kapteenit ja jokunen ankkurikin uskalsi nyt jo keski-ikään ehtineen instituutiossa uumenista ja eläkesatamista kiikaroida myös menneisyyden arimpia kohtia.

Dokumentissa analysoitiin muun muassa Kekkonen kauden kritiikkittömyyttä sekä presidentti Koiviston ja Yleisradion välistä pitkäaikaista "sitaattikiistaa". Poliitikantoimittaja Tarmo Ropposen väärästä tulkinnasta 1984 alkaneen mittelön vaikutukset näkyivät yhä syksyllä 1999, kun MTV3 ei voinut ilman presidentin kanslian lupaa lainata Koiviston Sunnuntai-raportille antaman haastattelun kopiota Palmolahdelle. Sekä mediayrityksissä että myös tutkimusmaailmassa yksittäisen journalistin merkitys on tähän asti arvioitu hyvin marginaaliseksi. Tähän uskomukseen Palmolahden dokumentti tekee terävän viillon: yhden toimittajan yksi väärä tulkinta voi siis vaikuttaa vielä 15 vuoden kuluttuakin käytännön journalistiseen työhön.

Sitaattikiista oli kiusallinen molemmille instituutioille. Entinen pääjohtaja Sakari Kiuru sekä uutis- ja ajankohtaistoiminnan nykyinen päällikkö Ari Järvinen eivät aikanaan suostuneet antamaan Koivistolle tämän vaatimia erioikeuksia, jotka Järvisen mukaan haiskahtivat ennakkosensuurivaatimuksilta. Koivisto siirtyi antamaan haastattelunsa MTV3:lle. Sekä Ropponen, Kiuru, että Järvinen arvioivat kiistan päättyneen lopulta tasapeliin, Ropponen pitkän huokauksen jälkeen. Yleisradion historian kirjoittaneen professori Raimo Salokankaan tulkinnan mukaan kiistan voitti kuitenkin Yleisradio. Salokangas kirjoittaa, että " (voitto) oli kuitenkin saatu niin suuresta instituutiosta, ettei siitä kannattanut pitää isoa ääntä". Kiistan eskaloitumiseen oli lisäksi vaikuttanut, että silloinen toimituspäällikkö Ari Järvinen, samoin kuin koko Yleisra-

Heikki Kahila, Tv-uutiset 1978

dion johtokin, oli aluksi kiistänyt tiukkaan sävyyn virheen. Jotain kuvaa myös se, ettei presidentti Koivisto mainitse asian loppuratkaisusta mitään muistelmissaan.

Kekkosen valtakausi ja etenkin ylipolitisoitunut 1970-luku on edelleen niin lähellä, että vain harvalla on toistaiseksi ollut kanttia tutkia omaa menneisyyttään itsekriittisesti. Pitkäaikainen Moskovan-kirjeenvaihtaja Reijo Nikkilä tunnusti ensimmäisen kerran dokumentissa julkisesti "menneensä Neuvostoliiton retkuun" Afganistanin sodan uutismatkoilla ja muutenkin hän oli ollut "niihin aikoihin aika lojaali Neuvostoliitolle". Nikkilä oli Yleisradion kirjeenvaihtajana Moskovassa ennätysmäisen pitkään, vuosina 1977 - 1987.

70-luvulla töitä tehneiden toimittajien yleisin vastaus on edelleen, että "kirjoitin paljon rivien väleihin". Maan tavaksi aikanaan tullutta salakirjoitusmenetelmää kertoi käyttäneensä muun muassa politiikantoimittaja Seppo Toivonen. Voi vain kysyä miten hyvin kuuntelijat ja katselijat sitten aikanaan todella ymmärsivät tätä koodikieltä. Aihetta ei ole toistaiseksi juuri tutkittu, vaikka se on ilmiönä äärimmäisen mielenkiintoinen. Vedotaankohan kymmenen vuoden päästä Nato-, Nokia-, Karjala- tai jonkun muun aran nykyaiheen osalta samaan selityskaavaan?

Palmolahti ei tuhlannut kalliita dokumenttiminuuotteja itsestäänselvyksien kysymiseen. Hänen asenteensa oli kriittinen ja uutta tietoa etsivä. Dokumentista voi ottaa opiksi, miten olennaisen tärkeää toimitustyössä olisi kysyä tarkkaan mietittyjä, hyviä kysymyksiä.

Luonnollisesti Palmolahti olisi voinut mennä joissakin kohdin vieläkin syvemmälle, esimerkiksi sosialidemokraattisen puolueen epävirallisesta toimittajien Monitor-tarkkailuryhmästä ja muiden puolueiden vastaavista kulissien takaisista elimistä olisi mielellään kuullut lisää. Toisaalta uusi ja kirjoittamaton aihe olisi vaativuudeltaan yksistään riittänyt omaksi tutkivan journalismin projektiiksi. Entisen politiikantoimittajan Seppo Heikki Salosen loppukommentti antaa aihetta olettaa, etteivät toimittajien ja puoluepolitiikan väliset läheiset kytkyt jääneet vain 70-luvulle: "Aivan helposti voi ajatella, että se ryhmä vieläkin eksisteeraa."

Dokumentin vahvin anti päättyy varsinaisesti vuosiin 1994 ja 1995, jolloin Suomi kansanäänestyksen siivittämänä haki itsensä EU:n jäseneksi. Dokumentin haastateltavat arvioivat nyt jälkikäteen, että EU:n vastustajat eivät saaneet riittävästi ääntänsä kuuluviin. 90-luvun lopun ilmiöistä Palmolahti ei ole ehtinyt saada dokumenttiinsa mukaan muuta kuin Tv- uutisten julkkistumisen, esimerkiksi pääministeri Paavo Lipposen perhe-elämää on seurattu aiempaa tarkemmin. Ohjelmapäällikkö Esko Kitula perustelee hääjournalismia lähes voimattomana: "yleensä journalismissa on vaikea olla ainoana oikeassa". Mutta eikö juuri Yleisradion, Tv-uutisten yhtenä merkittävimmistä uutisvälineistä, pitäisi näyttää journalistisesti hyvää esimerkkiä, tehdä rohkeasti omia valintoja?

Olisin kaivannut Palmolahden kriittisiä kysymyksiä myös Aamu-tv:stä. Esimerkiksi miksi Yleisradio aloitti aamulähetyksensä peräti kahdeksan vuotta MTV:n jäljessä, eikä vielä edes Atlantan olympialaisten aikaan 1996, niin kuin yhtiössä oli alunperin oivallisesti suunniteltu? Myös talous- ja oikeusjournalismin muutoksesta olisin mieluusti kuullut arvioita samaan tapaan kuin politiikan journalismin eroista 70- ja 80-luvuilla. Palmolahden mukaan 1980-luvulla 70-luvun toimittajille tyypillinen päättäjien kunnioitus päättyi ja alkoi "ärhäkö kausi". Uuden journalistisen kulttuurin suunnannäyttäjinä olivat muun muassa Ari Korvola ja Kari Tervo. Ketkä olivat 90-luvulle ominaisia tv-journalisteja? Kenties samat Korvola ja Tervo edelleen, mutta ehkä oli jo muitakin.

Toimitusten sisäiset historiikit ovat tärkeä lisä mediahistorialliseen tutkimukseen, joka tähän asti on työskennellyt pääasiassa instituutio-tasolla. Meillä on Suomen lehdistön historia ja Yleisradion historia, mutta yhä hämmästyttävän vähän tietoa journalismin historiasta.

Turo Uskali

FM, tutkija, Jyväskylän yliopisto